

Historische Kring Diemen

Een 18e-eeuws schoolinterieur, houtsnede J. van de Venne. In het Diemense 'Schoolhuys' zal het er nauwelijks anders uitgezien hebben. Alle kinderen, groot en klein, zaten in hetzelfde lokaal en leerden ieder in hun eigen tempo. De schoolmeester overhoorde hen apart en hield met harde hand de orde.

Inhoud

- Woord vooraf, <i>Jaap Haag</i>	p. 1
- De geschiedenis van het basisonderwijs in Diemen, <i>Jaap Brinkman</i>	p. 2
- Juffrouw Meima van de "School met den Bijbel", <i>Wim de Valk</i>	p. 7
- De rooms-katholieke scholen in Diemen, <i>Noor van Mens</i>	p. 10
- Van "Burg. H. Dallinga-" en "Henry Dunantschool" tot openbare basisschool "De Octopus", <i>Hiltje Veldstra</i>	p. 11
- De neutraal bijzondere Jenaplan basisschool "De Nieuwe Kring", <i>Hiltje Veldstra</i>	p. 13
- De openbare basisschool "De Venser", <i>Chris Veenstra</i>	p. 14
- De oecumenische basisschool "De Ark", <i>Hiltje Veldstra</i>	p. 16
- De openbare basisschool "t Palet", <i>Jaap Haag</i>	p. 17
- De oecumenische basisschool "De Duif", <i>Hiltje Veldstra</i>	p. 19
- Literatuuroverzicht	p. 20
- Uit het leven van Katie, <i>Hilda Kernell</i>	p. 21

jaargang 5, nummer 2-1995

gratis voor leden

Bestuur:

voorzitter: Jaap Haag
secretaris: Henk Teiwes
penningmeester: Jaap van Ingen
bestuursleden: Wiard Krook
Margreet van Loenen
Noor van Mens
Hiltje Veldstra

Secretariaat:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 69.92.093

Gironummer:

1525866
t.n.v. penningmeester
Historische Kring Diemen
Tobias Asserlaan 110
1111 ME Diemen

Redactieteam:

Jaap Haag
Wiard Krook
Henk Teiwes
Wim de Valk

Tekstbegeleiding:

Henk Teiwes

Opmaak:

Wiard Krook

Redactieadres:

Pijlkruid 7
1112 PC Diemen
tel. 69.91.474

ISSN 0929-9068

© 1995 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s).

Het lidmaatschap van de *Historische Kring Diemen* bedraagt f 22,50 per jaar. Leden ontvangen de *HKD-Nieuwsbrief* en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad *Historische Kring Diemen*. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

Een goede schoolmeester of juf: wie herinnert zich niet zo'n voortreffelijke leerkracht, hoe streng hij of zij ook geweest mag zijn?

De meesten van ons hebben ongetwijfeld zulke onderwijzers of onderwijzeressen in het geheugen gegrift staan. Meesters en juffen, die je niet alleen leerden lezen, schrijven of rekenen, maar die ook verder een voorbeeld voor je waren.

Dergelijke meesters en juffen zijn er nu evengoed als vroeger. Alleen staan zij anders voor de klas dan hun collega's van zo'n veertig of vijftig jaar terug. Terwijl die op hun beurt hun taak weer anders vervulden dan de onderwijzers van rond de eeuwwisseling of nog langer geleden. Andere tijden, andere schoolmeesters. Dat kan ook niet anders. Aan het onderwijs worden immers telkens weer nieuwe eisen gesteld, zowel aan de inhoud van de leerstof als aan de wijze waarop die stof onderwezen wordt.

Werd vroeger sterk de nadruk gelegd op het verwerven van kennis en vaardigheden, en daarbij op gehoorzaamheid en discipline, nu komt het veel meer aan op begrijpend leren, op inzicht en zelfstandigheid. De eisen, die de hedendaagse arbeidsmarkt aan mensen stelt, zijn daar uiteraard niet vreemd aan. In de geschiedenis van het onderwijs vinden we de geschiedenis van de maatschappij dan ook weerspiegeld: een samenleving, waarin orde en gezag hoog stonden aangeschreven heeft plaats gemaakt voor een maatschappij van meer zelfstandige en vrijere individuen.

In deze ontwikkeling vormt de periode van de 'verzuiling', waarbij het maatschappelijk leven in ons land in hoge mate gebaseerd was op godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuigingen, een belangrijke schakel. Diemen was daarin geen uitzondering, zoals velen zich nog levendig herinneren. De geschiedenis van het Diemense onderwijs laat dan ook een 'uitvergroting' zien van de algemene historische ontwikkeling van het onderwijs in ons land.

Jaap Haag

DE GESCHIEDENIS VAN HET BASISONDERWIJS IN DIEMEN

Vroeger leerden we veel meer

Jaap Brinkman

Diemen en zijn historie zijn nog steeds groeiende. Van een dorpsschool in 1604, tot een grote variëteit aan lagere scholen nu. Wat is geschiedenis zonder onderwijs en wat is onderwijs zonder geschiedenis? Verdiepen we ons in die geschiedenis, dan blijkt dat er in een aantal eeuwen erg veel is veranderd.

Het Schoolhuys

Het begin van de allereerste school in Diemen kennen we niet. Wel weten we, dat in Oud-Diemen zo'n twee eeuwen het *Schoolhuys* heeft gestaan. Het heeft tot 1806 zijn functie behouden. Of Diemen ook al vóór de 17e eeuw een school heeft

gehad is onbekend.

Het *Schoolhuys* stond bij de, sinds de reformatie, hervormde kerk in Oud-Diemen (de voormalige Mariakerk) en was daar ook eigendom van. Dit schoolhuis was niet ingedeeld in lokalen en er werd ook niet klassikaal les gegeven. Je kon dus

ook niet overgaan naar een volgende klas of groep. Ieder kind leerde in zijn eigen tempo. De nadruk van het onderwijs lag op het leren "leesen, schrijven, cijferen en singen", alsmede op het "voorligten in de vrees des Heeren"¹. De schoolmeester werd overigens mede gekozen op zijn kwaliteit als koster, waarbij het lang niet altijd in de eerste plaats om zijn leskwaliteiten ging. Leerplicht bestond niet en het schoolbezoek van de leerlingen was dan ook niet altijd regelmatig. In de hooitijd bleef het gebouw vaak akelig leeg, omdat veel kinderen dan moesten meehelpen op de boerderij. De schoolmeester zamelde zelf het schoolgeld in, dat voor de gegeven vakken apart moest worden betaald. Daarnaast ontving hij een vast jaargeld van de kerk. Was het schoolgeld voor armere mensen niet op te brengen, dan betaalde de diaconie of het armencollege het schoolgeld voor hun kinderen².

De Schoolpolder

In de 17e eeuw was er ook in Over-Diemen een school. De Schoolpolder heeft zijn naam hieraan te danken. Deze school is door het verval van de buurt gesloten. Sindsdien gingen alle Diemense kinderen naar dezelfde school, al is er in 1805 nog wel een verzoek aan de schout en het gerecht van Diemen gedaan om in Over-Diemen een school te mogen oprichten.

Tot nut van de maatschappij

Aan het eind van de 18e eeuw, in de periode die de geschiedenis is ingegaan als 'de Verlichting', klonk vooral onder de geletterden de roep om beter onderwijs. Een goede opvoeding en goed onderwijs zouden de gehele maatschappij tot nut zijn en konden een vreedzame en gelukkige samenleving bevorderen. Daarom was het ook van belang, dat een schoolmeester goed moest kunnen uitleggen. In 1806 vonden dit soort ideeën hun weerklank in de eerste officiële onderwijswet van ons land. Deze wet van Van der Palm en Van den Ende trok ook buiten de landsgrenzen

"De Dorpsschool", schilderij Jan Steen [1626-1679] (coll. National Gallery of Ireland, Dublin).

zeer de aandacht. De wet had als doel dat "alle schoolonderwijs zodanig zal moeten worden ingerigt, dat onder het aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden, de verstandelijke vermogens van de kinderen ontwikkeld en zij zelve opgeleid worden tot alle Maatschappelijke en Christelijke deugden". De wet kende naast de openbare lagere school ook de bijzondere lagere school. Een openbare lagere school werd gesticht en betaald door de overheid, een bijzondere door particulieren of de kerk. Op de openbare lagere school mocht de onderwijzer geen godsdienstlessen geven, al werd hij wel geacht de kinderen te onderrichten in de christelijke deugden, zoals die met name door de hervormde kerk werden gedefinieerd. Maar het echte godsdienstonderwijs werd voortaan een zaak van de kerk. Ook in Diemen waren de leerlingen van de openbare school nog heel lang verplicht de catechisatielessen van de hervormde dominee te volgen.

Verder bepaalde de wet, dat een onderwijzer in het bezit van een akte van bekwaamheid diende te zijn. De ideeën, die aan de wet van Van der Palm en Van den Ende ten grondslag lagen werden ook door veel notabelen van Diemen onderschreven. Het schoolgebouw in Oud-Diemen werd zonder pardon 'onteigend'. Eerst een jaar later werd de hervormde kerk schadeloos gesteld.

Verschuiving van het centrum

Het *Schoolhuys* in Oud-Diemen, dat al een tijdlang in zeer slechte staat verkeerde, werd in 1806 gesloten. De gemeente huurde voor f 125,- een gebouw in Diemerbrug, waar voortaan school werd gehouden. Diemerbrug was steeds belangrijker geworden en had de centrumfunctie van Oud-Diemen overgenomen. Wat ook blijkt uit de bouw van een nieuwe hervormde kerk in Diemerbrug, toen de oude kerk wegens bouwvalligheid moest worden afge-

Het 'Schoolhuys' te Oud-Diemen, gezien vanaf begraafplaats 'Gedenk te Sterven'. Op deze locatie staat nu het huis Ouddielerlaan 170 (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

broken. In 1838 werd aan het Jaagpad (thans Prins Hendrikkade), waar de gemeente een stuk grond had gekocht, de eerste echte school gebouwd. Een school met voor het eerst meer lokalen wat het geven van klassikaal onderwijs, zoals voorgeschreven in de wet van Van der Palm en Van den Ende³, uiteraard zeer bevorderde. Schoolhoofd werd met ingang van 2 januari 1839 meester H.F. Puls⁴. Dit schoolgebouw, waarin in 1861 nog een tentoonstelling over het onderwijs is gehouden, heeft dienst gedaan tot 1884. Daarna is deze school omgebouwd tot een aantal woningen.

Op 4 januari 1884 werd het nieuwe gebouw van de *Openbare School voor Lager Onderwijs*, gelegen aan de Ouderkerkerlaan 37, geopend. Het gebouw had vijf klassen

en kwam tegemoet aan de hoge verwachtingen die men in Diemen had over de stijging van het aantal schoolgaande kinderen. Desondanks moesten er in 1900 nog twee lokalen worden bijgebouwd, want het leerlingenaantal steeg flink. Ook het schoolverzuim werd in deze jaren krachtig aangepakt. In 1889 kwam er een politieverordening, waarin stond dat het verboden was kinderen onder de twaalf jaar te laten werken tijdens schooluren. De invoering van de Leerplichtwet van 1900 maakte uiteindelijk korte metten met het schoolverzuim. Inmiddels was er in Nederland de nodige opschudding ontstaan over het openbaar onderwijs. Volgens de onderwijswet van Van der Bruggen uit 1857 moesten gemeentebesturen de openbare scholen bekostigen, waarvoor uiteraard belasting

De Prins Hendrikkade ca 1927. In het grote pand links van de muziektent was tussen 1839 en 1884 de 'Openbare Lagere School' gevestigd met rechts de woning van de onderwijzer. Alle bebouwing is inmiddels vervangen door nieuwbouw (prentbriefkaart coll. Gemeente Archief Diemen).

Zo zag de Ouderkerkerlaan er ver voor de oorlog uit. Ter hoogte van het huidige 'Sport-centrum Wethouder F.B. Duran' werd in 1884 door de gemeente de 'Openbare Lagere School' gebouwd (prentbriefkaart coll. Margreet van Loenen).

geld werd gebruikt. Dit tot woede van de voorstanders van bijzondere scholen, die zich achter gesteld voelden. Voor het door hen gewenste godsdienstonderwijs waren zij aangewezen op de zondagsschool. Voor het oprichten van een eigen 'bijzondere' school op godsdienstige grondslag ontbrak het hen meestal aan geld, terwijl zij wel belasting betaalden om de openbare school te helpen bekostigen. De onderwijswet van Mackay van 1889 kwam enigszins aan hun verlangens tegemoet, doordat overheids-subsidie aan het bijzonder onderwijs mogelijk werd. Maar de zogenaamde 'schoolstrijd' was pas definitief gestreden toen er in 1917 een volledige (financiële) gelijk-schakeling van het openbaar en het bijzonder onderwijs kwam. De zogenaamde 'verzuiling', waarbij geloof of levensovertuiging de basis van het maatschappelijk leven vormden, krijgt dan ook in het onderwijs haar definitieve beslag.

De School met den Bijbel

Ook in Diemen was er een zondagsschool, die na de zondagse kerkdienst werd gehouden in het gebouw van de openbare school. En ook in Diemen ontstond, zij het wat laat vergeleken bij veel andere plaatsen in Nederland, de roep om een 'bijzondere' school, het eerst onder hervormden en gereformeerden. Door een aantal van hen werd in 1906 de *Vereeniging tot Stichting en Instandhouding van Scholen met den Bijbel* opgericht, die tot doel had een school te stichten, waar Gods woord de leidraad zou zijn. De 'drie formulieren van eenigheid', waarop zowel hervormden als gereformeerden zich baseerden, dienden als uitgangspunt⁵.

Burgemeester Bicker was er weinig gelukkig mee. Volgens hem werd er genoeg aan godsdienst gedaan op de openbare school. Bovendien vreesde hij een tweedeling in zijn gemeente, terwijl de oprichting van

een aparte katholieke school daarna, volgens hem, nog slechts een kwestie van tijd zou zijn. Het gemeentebestuur maakte echter geen bezwaar tegen de plannen en op 1 mei 1907 kon de *School met den Bijbel* van start in het gebouw aan de Oud-diemerlaan 51. Het is de plaats waar momenteel het *Wijkcentrum Diemen-Centrum 'De Schakel'* is gevestigd.

De school begon met 51 leerlingen, waarvan er 33 van de openbare school afkomstig waren. De eerste hoofdonderwijzer was K. Hiemstra. De geloofsbeleving werd in het onderwijs geïntegreerd. Elke morgen werd er eerst gebeden en daarna volgde een bijbels verhaal. Aan het eind van de ochtend werd er gedankt. 's Middags werd er opnieuw begonnen met gebed en aan het eind van de schooldag wederom gedankt. Tot aan de gelijkschakeling van het openbaar en bijzonder onderwijs in 1917 zijn er overigens nog wel eens problemen geweest met de gemeentelijke subsidiëring. Bijvoorbeeld toen de *School met den Bijbel* in 1909 subsidie vroeg voor een eigen viering van Koninginnedag. Men weigerde namelijk mee te doen aan de algemene, door de *Commissie Kinderfeesten* georganiseerde viering, omdat op het feestterrein een draaimolen kwam te staan. Dat werd als 'ongepast' beschouwd. Het verzoek werd geweigerd omdat de openbare school ook niet apart subsidie kreeg voor de viering van Koninginnedag.

Twee geloven op een kussen...

Hoewel de *School met den Bijbel* een gezamenlijk initiatief van hervormden en gereformeerden was, heeft het binnen het schoolbestuur overigens niet aan spanningen tussen beide groepen ontbroken. Niet zonder reden voelden de gereformeerden zich achtergesteld. Zij wilden daarom meer invloed op het bestuur, meer invloed op de grondslag van het onderwijs, meer

gereformeerde leraren en verlaging van het schoolgeld. En toen de gereformeerden ook nog buiten het ondersteuningsfonds, dat het schoolgeld voor kinderen van minder draagkrachtige ouders betaalde, werden gehouden, was de ruzie een feit. In 1926 werd bij de gemeente subsidie aangevraagd voor een nieuw op te richten school op gereformeerde grondslag, maar dit verzoek werd door de gemeente afgewezen. De ruzie werd, mede dank zij bemiddeling van de burgemeester, vervolgens bijgelegd. Een en ander heeft de groei van de *School met den Bijbel* overigens niet belemmerd.

Meester Jan Teer

Inmiddels zijn we in een tijd aanbeland, waaraan vele oudere Diemenaren nog levendige herinneringen hebben. Eén van hen is Jan Hagen, oud-leerling van de *Openbare Lagere School* aan de Ouderkerkerlaan. Als we hem over zijn schooltijd vragen antwoordt hij: "Meester Teer was de beste die er was. Hij had een enorm gezag." Jan Teer was in 1896 tot hoofd van de openbare school benoemd en is dat tot zijn pensioen in 1933 gebleven. Hij was tevens voorzanger in de kerk, zoals schoolmeesters in vroeger eeuwen dat ook vaak waren. Jan Hagen kwam uit een groot gezin. Zijn vader verdiende tien gulden per week, waar nog de verdiensten van zijn moeder bijkwamen. "Mijn moeder werkte altijd maar door. Hoe ze alles voor elkaar kreeg...? Mijn oudste zus kon goed leren en dat was maar goed ook. Ze moest namelijk vaak thuis blijven om op de jongste kinderen te passen. Meester Teer heeft mijn moeder nog gewaarschuwd. Hij kon het verzuim niet blijven verzwijgen. Toen mijn zus echt te veel had verzuimd moesten we naar de rechtbank. Mijn moeder heeft alles uitgelegd en is vrijgesproken".

Het gebouw

Over het schoolgebouw vertelt Hagen: "Het gebouw was hoog en had vijf lokalen. De ramen zaten te hoog, dus je kon niet naar buiten kijken. De vensterbanken stonden ook helemaal vol met bloempotten. Het was een feest als je alle planten water mocht geven. De speelplaats was rondom en achter de school slepen we allemaal onze griffels. In sommige tegels waren al hele gaten geslepen. Er werd op de openbare school gewerkt volgens een rooster. Hierin stond precies vermeld, wanneer vakken als schrijven, kennis der natuur, tekenen of taal aan de orde waren. Verder hadden we een gymnastieklokaal, dat nooit werd gebruikt. Meester Teer en burgemeester Bicker waren grote muzikliefhebbers en hier stonden de instrumenten van de harmonie opgeslagen. We moesten maar buiten gymmen."

Niet elke meester heeft gezag

"Als je in de vierde klas zat," zo vervolgt Jan Hagen, "had je meester Verkooyen. Deze man timmerde er altijd hard op los.

De moeder van een vriendje heeft eens gezegd: 'Als hij je een klap geeft, sla er dan maar op.' Dat heeft hij toen gedaan en hij werd niet meer lastig gevallen. Een meisje werd ook mishandeld door deze man. Hij is toen, door toedoen van de burgemeester, op staande voet ontslagen. Dan hadden we nog een leraar, die menig liniaal kapot heeft geslagen op ruggen van de kinderen. Ik vraag me nog steeds af, hoeveel meter dat moet zijn geweest."

Maar de brug stond open...

Als de brug openstond was het voor veel kinderen moeilijk om op tijd op school te komen. Hagen: "Als er een groot schip aankwam was de kans groot dat het schip vast kwam te zitten. Dan moest je zorgen, dat je aan de andere kant van de brug stond. Dan hadden we met een heleboel tegelijk een tijdje vrij. Als meester Teer dat door had, liep hij naar de brug en loodste ons van de wal op het schip en daarna er weer af. Daarna liep je in het gelid achter de meester aan naar school."

Schoolreisje en Koninginnedag

Er werd ook, eens per jaar, een schoolreisje georganiseerd. "Dat was dan een heel feest. We gingen een hele dag weg met tentwagens, boot en hele stukken lopen", zo herinnert Jan Hagen zich. "En er werd ook elk jaar een kinderfeest gehouden. Dit was ter ere van de verjaardag van koningin Wilhelmina. Het feest werd gehouden in het weiland voor de school. Op dit feest was een draaimolen, een kop van Jut, een poffertjeskraam en nog wat kleine standjes. Elke leerling kreeg bonnen om zo ook de armere kinderen van het feest te kunnen laten genieten".

Een stadse jongen in een boerendorp

Henk Teiwes is leerling geweest aan de *School met den Bijbel* aan de Ouddiemerlaan. Omdat zijn ouders uit de stad kwamen, zag Henk er anders uit dan de rest van de jongens. Henk vertelt: "Juist omdat ik geboren was uit stadse ouders kreeg ik te maken met de agressie van de boerenjongens. De strik die ik droeg is verschillende malen van mijn lichaam gerukt. De school was enorm streng. Ik kwam uit een milieu waar je dat gewend was. Mijn ouders waren hervormd en ik werd daarom natuurlijk naar de *School met den Bijbel* gestuurd. Ik heb daar ook nooit spijt van gehad. De school was ook wel zorgzaam. Kinderen, voor wie het te ver was om in de middagpauze naar huis te gaan, bleven op school over in een daarvoor aangewezen lokaal. Hier kregen ze van school een flesje melk. Dit had ook te maken met de crisisjaren. Niet iedereen had geld voor melk".

In de crisisjaren werden er van gemeente-wege ook wel klompen verstrekt aan kinderen van de armste ouders, terwijl de diaconie het schoolgeld voor hen betaalde. Henk Teiwes vervolgt: "We wisten niet

Meester Jan Teer (zittend rechts) hoofd van de 'Openbare Lagere School' met zijn klas anno 1917 (foto coll. mw. Timmers-Van Gemert).

precies wie er geld kreeg. Ik was een van de weinigen, die op schoenen liep. Hier werd ik dan ook flink mee gepest. Dat is in de tweede klas allemaal overgegaan en ik heb verder een hele leuke tijd gehad."

Tegen de openbare bokken

Volgens Jan Hagen konden juist de kinderen van de *School met den Bijbel* "vloeken als de beste". Als die bijvoorbeeld naar catechisatie gingen, "dan kwam er een losgeslagen zootje de brug over". Wellicht dat hij uit trots op zijn eigen school niet ontkwam aan een zekere overdrijving. Omgekeerd werd trouwens ook wel op de openbare school neergekeken: "Ik heb altijd gedacht", aldus Henk Teiwes, "dat openbaar onderwijs slechter was dan het bijzonder onderwijs. De openbare lagere

school was bij ons dan ook het laagst geklasseerd. We noemden ze 'openbare bokken' en er waren ook wel eens knokpartijen. De Diemense kinderen groeiden zo steeds verder uit elkaar."

Eindelijk ook een katholieke school

Een aparte rooms-katholieke school heeft in Diemen vrij lang op zich laten wachten. Pas in 1924 opende de *Sint-Petrusschool* haar deuren. De lagere school voor jongens en meisjes was gehuisvest in een nieuw gebouw aan de voormalige Burgemeester Bickerstraat (later omgedoopt in Schoolstraat).

Op dat moment is de 'verzuiling' ook in Diemen volledig. Behalve godsdienstige argumenten golden voor de katholieken ook zedelijke overwegingen. Men vond,

De Kerklaan, later omgedoopt tot Ouddiemerlaan, in de jaren '20 met rechts de 'School met den Bijbel'. Links naast de school stond de woning voor het schoolhoofd (prentbriefkaart coll. Margreet van Loenen).

dat het gemengde onderwijs, waarbij jongens en meisjes in één klas zaten, de goede zeden verstoort. De subsidie-aanvraag bij de gemeente had bij de niet-confessionele partijen nogal wat verzet opgeroepen, maar het college van B & W onderschreef het recht van de katholieke gemeenschap om net als de protestanten eveneens een eigen school op te richten. Bij de officiële inwijding van de *Sint-Petrusschool* door deken Bom op 1 juli 1924 liet het hoofd van de *openbare school* zich overigens verontschuldigen! Al in het eerste jaar telde de *Sint-Petrusschool* 130 leerlingen. In 1930 was dit aantal reeds meer dan verdubbeld en werd het nodig geacht er een lokaal bij te bouwen. In de crisisjaren werd er voor melk voor de leerlingen gezorgd. Het eerste hoofd van de school was meester P.J. Schneider.

leerling van de *School met den Bijbel* Henk Teiwes vertelt: "Met de leerlingen van de katholieke school werd weinig gesproken, dat werd ook van de kansel gepredikt. Iedereen hoort bij zijn eigen kerk".

Veranderingen

Meester Schneider werd in 1957 opgevolgd door meester H.A. van Poecke. In de jaren '60 begon de 'verzuiling' in ons land haar scherpste kanten te verliezen. Theo van der Meer, die van 1962 tot 1988 op de *Sint-Petrusschool* voor de klas heeft gestaan, heeft de veranderingen die daaruit voortvloeiden meegemaakt. Toen hij kwam was de situatie nog weinig anders dan die in de vooroorlogse jaren. "We moesten vier keer bidden per dag. En één maal per week kwam er een kapelaan die godsdienstondericht gaf. Vaak onttaarde dit

Via de ouderraad kregen de ouders trouwens ook meer te zeggen. Een belangrijke verandering bracht de opheffing van de *Sancta-Mariaschool* met zich mee. In 1971 gingen de jongens en meisjes voor het eerst weer samen door dezelfde schooldeur naar binnen. En waar het daarvoor tussen de jongens 'altijd knokken was', werden zij nu een stuk 'handelbaarder'.

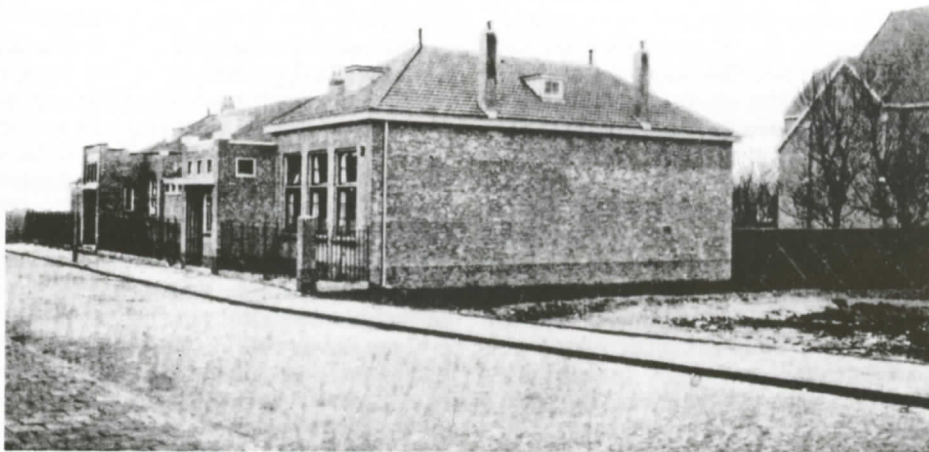
Scheidslijnen doorbroken

Ook de *School met den Bijbel*, die sinds 1940 de heer J.Ch.A. Bredschneijder als hoofdonderwijzer had, liet een aanzienlijke groei zien. In 1951 werden er drie lokalen bijgebouwd. Toen het aantal leerlingen bleef toenemen werd enige jaren later zelfs besloten tot de bouw van een tweede protestants-christelijke school, die in 1957 de naam *Prinses Margrietschool* kreeg. De *School met den Bijbel* werd toen naar *Prinses Irene* vernoemd. De scholen hielden overigens hetzelfde bestuur. Uiteindelijk zouden beide scholen toch weer samen gaan. Het teruglopende leerlingenaantal in de jaren '70 maakte een fusie, die in 1980 tot stand kwam, onvermijdelijk, al had dat wel de nodige voeten in de aarde. "Men gaf elkaar zo weinig toe, dat er zelfs vanaf de kansel werd gevraagd om wat beter samen te werken", aldus Wil Pouw, oud-leerlinge en oud-onderwijzeres van de *Prinses Margrietschool*. Wil Pouw is momenteel 'remedial teacher' van de oecumenische basisschool *De Duif* in Diemen-Noord. Hoe het ook zij, de *Prinses Irene-school* werd opgegeven en ging op in de *Prinses Margrietschool*.

Het onderwijs op zuiver protestants-christelijke basis heeft het uiteindelijk niet gered in Diemen. De *Prinses Margrietschool* heeft dit jaar haar deuren moeten sluiten. Daar staat tegenover dat er met de oprichting van *De Ark* in Diemen-Zuid en *De Duif* in Diemen-Noord twee oecumenische scholen zijn bijgekomen. Dit bewijst, dat oude scheidslijnen, die christenen ook in Diemen lange tijd verdeeld hielden, in hoog tempo aan het vervagen zijn.

Noten (zie voor literatuuroverzicht pag. 20)

1. Beek (1957), p. 256.
2. In 1811 bijvoorbeeld waren er zo'n 80 tot 90 schoolgaande kinderen, van wie er 30 uit armlastige gezinnen kwamen. Zie ook: Schaap (1987), p. 168.
3. Boekholt/Booy (1987), p. 100.
4. Meester Puls mag wel de eerste geschiedschrijver van Diemen genoemd worden. Hij schreef in 1870 een geschiedkundig overzicht, geïllustreerd met een achttal kaarten als inleiding bij de eerste inventaris van het archief der Gemeente Diemen. Zie ook: Beek (1957), p. 9 en p. 160.
5. Daarbij gaat het om de Nederlandse geloofsbelijdenis van Guido de Brès (1561), de Heidelbergse Catechismus (1563) en de vijf leerregels tegen de remonstranten, aangenomen tijdens de synode van Dordrecht (1619).

Na de bouw van de rooms-katholieke 'Sint-Petrusschool' aan de Burgemeester Bickerstraat in 1924 werd deze straat omgedoopt in Schoolstraat. In 1930 breidde de school naar rechts uit (prentbriefkaart coll. Gemeente Archief Diemen).

En een katholieke meisjesschool

In 1933 waren er genoeg leerlingen, zodat er aan de Burgemeester Bickerstraat een aparte rooms-katholieke meisjesschool kon komen. De *Sancta-Mariaschool* werd geleid door de zusters *Dochters van Liefde*, die door de toenmalige pastoor naar Diemen waren gehaald. De meisjes werden gevraagd om deel te nemen aan handwerkclubs om kleding te vervaardigen voor de minder bedeelden in Diemen. Uiteraard werd er op de *Sint-Petrus-* en de *Sancta-Mariaschool* veel aandacht besteed aan de katholieke geloofsbeleving. Op de jongensschool werd het godsdienstonderwijs gegeven door de kapelaan of de pastoor, op de meisjesschool door de zusters. Het ontstaan van apart katholiek onderwijs had overigens wel weer een nieuwe scheidslijn in Diemen doen ontstaan. Contacten met andere scholen werden niet of nauwelijks onderhouden. Alleen op sportdag kwamen de scholen bij elkaar. Of, zoals de oud-

in een puinhoop en dan zat ik met de brokken. Op een gegeven moment besloot ik om nog maar twee keer te bidden per dag. Dat vond ik wel genoeg. Ik heb toen gelijk commentaar gehad of ik het toch maar weer vier keer wilde doen. De relatie tussen de leraren onderling was uitermate correct, maar niet meer dan dat. Iedere leraar zat op een eiland, we spraken niet over lesmethodes en als je wat nodig had, dan ging je naar de hoofdmeester en die haalde dan voor jou het benodigde. Je was wel 'koning' in je lokaal. In het begin had ik vijfenveertig leerlingen in de klas. Er veranderde veel in deze jaren. Ik heb een heleboel lesstof, die niet meer relevant was, gewoon geschrapt. De oude lesboekjes lagen onder een dikke laag stof bij mij op het bureau. Ouderavonden vond ik vrij onzinnig. Ik vroeg ouders altijd om gewoon langs te komen als er iets was en daar niet mee te wachten tot de eerstvolgende ouderavond."

Juffrouw Meima van de 'School met den Bijbel':

"Met een verhaaltje erbij leren kinderen graag letters"

Wim de Valk

In Diemen wonen nog tientallen, zo niet honderden, mensen die goede herinneringen zullen hebben aan schooljuffrouw Frouwke Meima. Zij stond in de jaren 1932-1949 voor de klas in de *School met den Bijbel* aan de Ouddiemerlaan. Zij is thans 87 jaar en woont nog zelfstandig in een lief huisje aan de Dorpsstraat in Broek op Langedijk. Zij is een vijf dametje met vriendelijke glimogies, die enthousiast en onvermoeibaar praat over haar oude vak en de vele, vele kinderen die zij lezen, schrijven en rekenen heeft geleerd. En de meisjes ook handwerken. Tal van jongens en meisjes weet zij nog bij voor- en achternaam op te noemen.

Eerste baan

"Het was een drukke maar heerlijke tijd", zegt de vroegere schooljuf, die na haar huwelijk Frouwke Leegwater-Meimaging heten. "Ik ben geboren in 1908 en leerde voor onderwijzeres op de kweekschool *Rehoboth* in Utrecht. Ik woonde toen nog bij mijn ouders. Na mijn opleiding kwam ik niet ineens in Diemen. Mijn eerste baan - ik was toen 19 jaar - was op het Zuidhollandse eiland Goeree en Overflakkee in het dorp Oude Tonge. Ik weet 't nog precies, ik verdiende toen 84 gulden en 18 centen in de maand. Daarvan ging 50 gulden af voor kostgeld, want ik moest daar natuurlijk op kamer gaan wonen. Dat was toen heel anders dan nu. Nu hebben jongelui een kamer en ze zorgen zelf voor hun eten en drinken. Toen niet; je was min

In het gebouw van de 'School met den Bijbel', vanaf 1951 'Prinses Ireneschool' genaamd, vinden we thans het sociaal-culturele wijkcentrum 'De Schakel'. De dienstwoning aan de Ouddiemerlaan 49, inmiddels voorzien van een verdieping, staat er nog steeds (prent-briefkaart coll. Margreet van Loenen).

of meer gezinslid van het huis waar je in de kost was. Daar at je gewoon mee bij de maaltijden.

"In Oude Tonge ben ik maar zestien maanden gebleven, toen waarschuwde mijn vader - die hoofd van een school in Jutfaas was - me dat er bij hem een betrekking vrij was; ik hoefde niet eens te solliciteren. Van mijn kamer in Oude Tonge verhuisde ik naar een tante in Utrecht. Het was een erg drukke schooltijd want ik had in één lokaal klas 1, 2 en 3. Maar het was heel gezellig. Mijn vader had in één lokaal klas 4, 5 en 6. In Jutfaas ben ik ongeveer 3½ jaar gebleven."

Naar Diemen

De overstap naar Diemen was min of meer toeval. Vader Meima had in 1928 zijn baan als hoofd van de kleine school in Jutfaas opgegeven en was hoofd van de veel grotere christelijke *School met den*

Bijbel in Diemen geworden. Hij was toen in Diemen gaan wonen; in de speciaal voor het hoofd bestemde pand aan de Ouddiemerlaan 49, waar ook de school stond. Toen er een onderwijzeres trouwde en daarom haar ontslag indiende - dat moest in die tijd omdat gehuwde vrouwen geen onderwijzeres mochten blijven - liet vader Meima zijn dochter Frouwke weten dat zij naar Diemen kon komen. "Daar moest ik eerst wel even over nadenken want ik had het in Jutfaas best naar mijn zin", zegt zij. "Maar vooral mijn moeder drong er op aan om te komen; zij vond het zo fijn als ik weer thuis zou komen wonen. En zo stond ik in 1932 - 't kan ook 1933 zijn geweest - in Diemen voor de eerste klas: vierenveertig kinderen! Dat was natuurlijk erg veel, vooral in het begin als je ze bijna allemaal nog moet leren hoe ze een potlood moeten vasthouden. Je moet al die kleine knuistjes beetpakken om ze te helpen. De

Vele jaren stond juffrouw Frouwke Meima-Leegwater voor de klas van de 'School met den Bijbel'.

laatste klas die ik voor mijn vertrek uit Diemen heb gehad, telde vierenvijftig leerlingen. Daar is veel geduld voor nodig, maar ik vond het heerlijk."

Netjes zitten

"Er was een jongetje dat er niets van terecht bracht en telkens zijn potlood neerlegde en zei: 'Juf, ik kan 't niet.' En ik maar zeggen: 'Volhouden.' Er viel zo weinig te prijzen bij dat jochie en toch moet je dat doen om de moed er in te houden. Dus ik zei tegen hem: 'Wat kan jij toch altijd mooi met je armpjes over elkaar zitten.' Dat vond-ie zo fijn, dat toen zijn moeder hem eens een keer vroeg: 'Wat doe je het liefste op school?', hij antwoordde: 'Netjes zitten'."

Letter met verhaaltje

"Bij het leren lezen gebruikte ik het liefst de methode 'Lezen leren' van W.G. van der Hulst. Ik begon altijd met een verhaaltje. Bijvoorbeeld bij de letter 'O' vertelde ik over een kind dat jarig was en een hoepel kreeg. Die had de vorm van een O. En toen dat kind aan het spelen was, rolde de hoepel in het water en riep het O, O, O! Dat vonden ze prachtig. Ik ben vele jaren later nog eens oud-leerling Reier Oskam uit Jutfaas tegengekomen en die zei tegen me: 'Het mooiste vonden we een nieuwe letter leren, met een verhaaltje erbij'."

Handwerkklas

"Handwerkles gaf ik ook graag. Omdat we jongens en meisjes in de klas hadden, gingen de jongens dan eerst naar de meester van een andere klas. De meisjes van die klas kwamen dan weer bij mij. Het was vanzelfsprekend een heel gedoe om zo'n grote groep meisjes de eerste breiessen te geven. Ik begon met een eenvoudig recht lapje, dat tot een poppemutsje kon worden gevouwen. Ik moest het dan aan een kant nog even dichtnaaien en er lintjes aanmaken. De kinderen hadden dan tenminste het idee dat ze echt iets gemaakt, echt iets gebreid, hadden."

"Met zo'n grote klas heb je veel correctiewerk, maar toen waren er niet zo veel vergaderingen op school als tegenwoordig. Alleen af en toe een personeelsbijeenkomst. En er was altijd eens per jaar een ouderavond. Dan legde ik de schriftjes en handwerkjes op de schoolbanken en konden de ouders langskomen. Die kwamen bijna allemaal. Verder ging je af en toe op huisbezoek als er een kind langdurig ziek was of als er problemen met een kind waren."

Oorlog

"Tijdens de oorlog hebben we het wel moeilijk gehad. De school werd eerst gevorderd door Nederlandse militairen en later door Duitse. Mijn vader heeft het vuur uit zijn sloffen gelopen om ander onderdak te vinden. Hij vond het bijzonder

collegiaal toen hij van het hoofd van de *Sint Petruschool* een paar lokalen kreeg aangeboden. Kort daarop werd mijn vader gepensioneerd. Dat was in 1940."

Meester Bredschneijder

Rond de opvolging van 'bovenmeester' Meima zijn een paar probleempjes geweest. Onderwijzer De Vries had zijn zinnen op de vrijkomende functie gezet. Benoemd werd echter meester Bredschneijder. Volgens Frouwke Leegwater was de kwestie heel simpel. "De christelijke school had een gemengd karakter. Zij was er voor hervormde en gereformeerde leerlingen. Dat gemengde karakter weerspiegelde zich ook in de samenstelling van het bestuur en van het personeel. Afspraak was van meet af aan dat het hoofd van de school hervormd zou zijn. Omdat De Vries gereformeerd was, wist hij in feite al dat hij geen enkele kans zou maken. Bij de opvolging werden gewoon de oude afspraken nagekomen."

Huwelijk

Juf Meima is zelf tot 1949 in Diemen aan de *School met den Bijbel* verbonden gebleven. Toen trouwde zij met de Langedijker tuinder Leegwater. "Ik ben dus niet jong getrouwd", zegt zij want ik was al ruim 40 jaar en mijn man was 47. Voor hem was het ook het eerste huwelijk." Sedertdien woont zij in Broek op Lange-
dijk. Haar man overleed nu tien jaar gele-

den. Dat zij thans op 87-jarige leeftijd nog zelfstandig kan wonen, is behalve aan haar gezondheid vooral te danken, zegt zij, aan een geweldige huishoudelijke hulp, een buurvrouw die goud waard is en een lief nichtje, dat allerlei boodschappen doet.

De bijbel op school

Tot haar verbazing, werd zij eind vorig jaar gevraagd mee te werken aan een tv-programma van Jos Brink. Het ging erover welke rol de "C" van Christelijk in het christelijk onderwijs speelt. Daar kwam ook de vraag aan de orde of bijbelvertellingen en het zingen van psalmen op school nog zin hebben.

"Zij hebben mijn verklaring hierover niet in zijn geheel uitgezonden", zegt Frouwke Leegwater, "maar dat kan ik mooi nu vertellen. Een kind uit een buitenkerkelijk gezin in Diemen had thuis enthousiast de bijbelverhalen naverteld die het op school te horen had gekregen. De ouders werden nieuwsgierig en kochten een bijbel om het ook zelf eens allemaal te lezen. En daarna zijn ze nog bij de Kerk gekomen ook."

"Een andere buitenkerkelijke moeder van een schoolkind in Diemen, vertelde mijn vader eens dat haar dochter had gezegd, dat zij haast nog meer van de schooljuf hield dan van haar moeder. 'Dat kan toch niet', had de moeder gereageerd. 'Ik sta altijd voor je klaar, ik heb alles voor je over.' 'Ja maar', zei het kind, 'de juffrouw bidt met ons en dat doet u niet'."

De 1e klas van de 'School met den Bijbel' in het voorjaar van 1938.

We zien op de eerste rij (zittend) van links naar rechts: Wim Schipper, Jan Schweiz, onbekend, Piet Buisman, Jan Brak, Marianne Siedenburg, Henk Teiwes, onbekend en Jan Dekker.

Op de tweede rij: Ab Vreeken, Judith Niesen, Jannie Pronk, Netty Bos (?), onbekend, Ruurtje Vlieger, onbekend, Marietje Berkelaar en Jopie Wink.

Op de derde rij: hoofdonderwijzer Meima, Riek Bos, Wim Visser, Jurria Fekkes, Hennie Smit, Tonia Meijer, onbekend, Riek Berends, Nel Havekotte, onbekend, Alie Velthuis en juffrouw Wenzel.

Op de vierde rij: juffrouw Van de Wal, Jan Maurik, Joop Abma, Jan Peerenboom, Gerard de Boer, Rokie de Groot, Wout Vedder, Theo Renema, Cor Romein, Henk Heer, Rinus Meijerink en juffrouw Meima (foto coll. Henk Teiwes).

SCHOOLSCHAPEN

Het bestuur van de eerste christelijke school in Diemen, de *School met den Bijbel*, opende op 1 mei 1907 de deuren van het splinternieuwe gebouw aan de Ouddiemerlaan 51 (toen nog Oude Kerklaan geheten). Ernaast was een fikse dienstwoning voor het schoolhoofd gebouwd.

Het eerste schoolhoofd was meester K. Hiemstra, die eerder schoolhoofd in Staphorst was geweest. Die meidag in 1907 was een feestdag; niettemin keek het bestuur de toekomst wat benauwd tegemoet; er waren grote geldzorgen. Omdat de financiële eindjes niet met subsidies, leningen en giften aan elkaar waren te knopen, opperde voorzitter Eikelhof in 1909 op een ledenvergadering van de schoolvereniging het plan om de kas vet te mesten met 'schoolschappen'; er moest een *Schapenfonds* komen.

Wat houdt dat precies in? Boeren, burgers en buitenlui konden aan de school lammeren schenken. Die moesten vervolgens gratis geweid worden bij leden van de schoolvereniging, die daarvoor hun land, stallen en tijd beschikbaar wilden stellen. Zodra de lammeren schapen waren geworden, werden zij verkocht en de opbrengst ging naar de school.

De ledenvergadering vond het een goed plan. Deze manier van fondsenwerving was niet nieuw. Ook kerken kenden schapenfonds. De lammetjes die aan de kerk

werden geschonken, heetten 'kerkschappen'. Die konden best gezelschap krijgen van 'schoolschappen'. Staande de ledenvergadering nam dominee Eekhof voor hem en zijn zoon ieder een lam en negen andere leden volgden zijn voorbeeld.

Tegenstellingen

Naast de geldzorgen, had het bestuur veel te stellen met problemen van principiële aard. Hoe hervormd of hoe gereformeerd moest de school zijn? Het plan om een christelijke school te stichten was begin 1906 voor het eerst publiekelijk uiteengezet tijdens een rede van dominee Dijkstra in de *Nederlands Hervormde Kerk*. Het zou echter geen exclusieve hervormde zaak worden. Weldra werd een bestuur gevormd van vijf leden, waarvan er drie hervormd en twee gereformeerd waren.

De hervormden hadden een zeker overwicht. Geen wonder dat er een conflict ontstaat als reeds na afloop van het eerste schooljaar (er zijn dan zesenzeventig leerlingen) er een voorstel binnenkomt om in de statuten vast te leggen dat onderwijs wordt gegeven "in de onveranderlijke Waarheid van Gods Woord, overeenkomstig Artikel 2 tot 8 der Gereformeerde Geloofsbelijdenis".

Dominee Eekhof (hervormd) protesteert dat het niet aangaat de nog maar kort bestaande school een gereformeerde richting te geven. Het wijzigingsvoorstel wordt verworpen. "De eerste binnenbrand is geblust, het blijft echter smeulen", zo wordt tijdens het 75-jarig jubileum in 1982 geconstateerd.

De 'Prinses Ireneschool' aan de Ouddiemerlaan in de jaren '70 (foto coll. Gemeente Archief Diemen).

Oecumene

Na de Tweede Wereldoorlog maakt de christelijke school weldra een grote bloei door. In 1957 is sprake van drie scholen: de lagere school aan de Ouddiemerlaan (*Prinses Ireneschool*), een nieuwe lagere school in de Emmastraat (*Prinses Margrietschool*) en een kleuterschool in de Prinses Marijkestraat (*Prinses Marijkeschool*). Sedert 1967 loopt het aantal leerlingen echter geleidelijk terug. In de jaren tachtig blijken ingrijpende maatregelen onvermijdelijk. Over de te zetten stappen ontstaat een langdurige ernstige verdeeldheid. Samenvoegingen van scholen hebben niet het beoogde effect. Aan het einde van het schooljaar 1994/95 sloot de laatste puur protestant-christelijke school in Diemen haar deuren. Er zijn thans wel twee oecumenische scholen: één in Diemen-Zuid (*De Ark*) en één in Diemen-Noord (*De Duif*).

Het gebouw van de protestant-christelijke 'Prinses Margrietschool' aan de Emmastraat werd in 1957 in gebruik genomen. Sinds enkele maanden wordt er echter geen les meer gegeven (prentbriefkaart coll. Peter Voorhuyzen).

Noor van Mens

Het Rooms-Katholiek Kerkbestuur van de parochie van de H. St.-Petrus' Banden gevestigd te Diemen, hetwelk rechtspersoonlijkheid bezit krachtens de wet op de Kerkgenootschappen, heeft de eer Uw Edelachtbaar College kennis te geven van zijn besluit tot stichting van een Rooms-Katholieke school voor gewoon lager onderwijs op een terrein aan het einder der Bickerstraat in deze gemeente

H. Verdegaal, voorzitter
W.C.H. Hormeijer, secretaris

Sint-Petrusschool

Het college van B & W stemde in met de stichting van de school en op 1 juli 1924 werd de *Sint-Petrusschool* door deken Bom gewijd. De Burgemeester Bickerstraat, waaraan de school lag, kreeg de naam Schoolstraat. Het was een gemengde school met 106 leerlingen. Aan het hoofd van de school stond de heer P.J. Schneider, die deze functie tot 1957 zou blijven bekleden. De heer Schneider had veel aandacht voor muziek en zang. Elk schooljaar werd dan ook afgesloten met een muzikale uitvoering in het RK verenigingsgebouw, nu beter bekend onder de naam *De Hoop*.

In het crisisjaar 1932 deden de meisjes mee met een handwerkclubje in de naaischool aan de Burgemeester Bickerstraat. Ze maakten daar kleding voor behoeftige gezinnen. Alle kinderen van de school spaarden om het noodzakelijke materiaal te kunnen aanschaffen. Deze activiteiten hadden, volgens de leerkrachten, een grote opvoedkundige waarde.

Kleuterschool Sint-Jozef

In oktober 1928 werd de kleuterschool *Sint-Jozef*, aan de Burgemeester Bickerstraat gewijd en in gebruik genomen. De eerste leidsters waren zusters van het *Linnæushof* uit Amsterdam-Oost.

Sancta-Mariaschool

In september 1932 kwamen, op verzoek van pastoor Lasance, de *Dochters van Liefde van de H. Vincentius à Paulo* naar Diemen. Een van de zusters (toen nog niet ingetreden) vertelde over die eerste tijd in een interview in de *Diemer Courant*: "De zuster en ik hadden beiden een klas van 75 kinderen, waar ook peuters van 2 jaar tussen zaten. De ouders betaalden 40 cent in de maand, ik kreeg f 6,- in de maand en wat de zuster verdiende weet ik niet. Veel zal het niet zijn geweest, want van het geld moest ook het onderhoud van de school worden betaald."

In deze jaren vond het schoolbestuur het beter als de meisjes en jongens gescheiden

De imposante gang van de 'Sint-Petrusschool' (foto archief 'Sint-Petrusschool').

Een kijkje in de 5e klas van meester Schneider van de 'Sint-Petrusschool' in 1924 (foto archief 'Sint-Petrusschool').

onderwijs kregen. Op 1 september 1933 werd daarom de *Sancta-Mariaschool* voor meisjes gestart. Over deze school is niet veel bewaard gebleven in de archieven. Er zijn wel enkele herinneringen van zuster Richarda, zoals het verhaal over de brand: "(...) Het kerststalletje had vlam gevat. Tot mijn verbazing ontstond er geen paniek, maar gingen de kinderen rustig de trappen af naar buiten. Ik vermoed wel, inwendig gnuiwend: 'Fijn! De school staat in de fik!' Met een paar 'groten', die emmers water aandroegen, hebben we het vuurtje geblust. Schade: een landkaart, een schoolbord en de kerstboom met stalletje (...)"

Een oud-leerlinge herinnert zich dat de witte kappen van de nonnen te drogen werden gezet op de speelplaats en dat het plein in de winter soms werd ondergespoten, zodat de kinderen heerlijk konden glijden.

In 1938 volgden de onderwijzeressen van de *Mariaschool* in hun eigen gebouw een cursus "voor gezinsbescherming bij lucht-aanvallen". Deze cursus werd speciaal voor hen door jonkheer Bicker gegeven.

Tijdens de mobilisatieperiode voorafgaande

aan de Tweede Wereldoorlog, werden beide scholen door de militairen gevorderd. De Duitsers bleken de gebouwen echter niet nodig te hebben, zodat de scholen, zo goed en kwaad als het ging, door konden gaan met lesgeven.

In november 1941 mocht aan de burgemeester worden opgegeven hoeveel maten en paren gymnastiekschoenen nodig waren. Er waren 94 paren nodig. Deze moesten op school blijven en mochten alleen voor de gymles worden gebruikt.

In verband met de brandstofbeperking waren de kinderen vanaf 1942 de hele zaterdag vrij. Ter compensatie kregen ze les op de woensdagmiddag. Door de brandstofschaarste in de Hongerwinter 1944/45, werden de kinderen ook de rest van de week vaak naar huis gestuurd.

Meester H.A. van Poecke werd per 1 september 1957 hoofd van de *Sint-Petrusschool*. Hij vertelde, dat er na de afbraak van een deel van Diemen in de oorlog, dubbele klassen op school waren. Twee klassen konden natuurlijk niet samen in een lokaal en hij stond dan ook vaak in de tussendeur les te geven.

Diemen had na de oorlog bijna geen bomen meer. Op 23 november 1946 werd er een boomplantdag gehouden om de gemeente weer van enige bomen te voorzien.

Louise de Marillac-school

Destijds was in het gebouw van de *Maria-school* ook een modevakschool voor meisjes van 13 en 14 jaar. Later werd er een afdeling *Voorbereidend Gewoon Lager Onderwijs* (VGLO) aan verbonden.

In 1959 verhuisde de VGLO-afdeling als de zelfstandige school *Louise de Marillac* naar de Prinses Beatrixlaan 5, nabij de brandweerkazerne. In dat gebouw werd later de *Doc-val* gevestigd. Nu bevindt zich op deze plaats, zij het in een splinternieuw gebouwtje, *Dansschool Van der Linde*.

Fusie

In 1966 werden de vier rooms-katholieke scholen samengevoegd onder één bestuur met als eerste voorzitter pastoor Bakker. Op 16 januari 1971 volgde de fusie tussen de *Sancta-Maria-* en *Sint-Petrusschool*. Er waren toen 177 meisjes op de school.

Na een eerder plan tot nieuwbouw rond 1964, werd op 30 maart 1978 toestemming verleend tot bouw van een nieuwe school aan de Ouddielerlaan naast het gemeentehuis. Het ging om een gebouw waarin de lagere- én de kleuterschool moesten komen. Na nog wat touwtrekken, dit keer met Den Haag, kon op 6 februari 1980 met de bouw worden begonnen. Het schooljaar 1981/82 kon in het nieuwe gebouw, dat de naam *Sint-Petrusschool* draagt, gestart worden met als hoofd meester H.A. van Poecke. De huidige directeur is meester H. Hornstra. De school heeft nu 250 leerlingen.

Van Burg. H. Dallinga- en Henry Dunant-school tot openbare basisschool *De Octopus*

Hiltje Veldstra

In 1990 vond er in Diemen-Centrum een fusie plaats tussen de openbare basisscholen *Burgemeester H. Dallinga* en *Henry Dunant*. Het resultaat werd de huidige openbare basisschool *De Octopus*, hekkesluter in een reeks van openbare scholen die in de loop van meer dan anderhalve eeuw door de gemeente Diemen werden opgericht.

De enige openbare lagere school die Diemen in de jaren '50 rijk was stond aan de Ouderkerkerlaan 37. Deze uit 1884 daterende school begon in de na-oorlogse jaren tal van bouwkundige gebreken te vertonen. Geen wonder dat de onderwijsinspecteur in 1949 adviseerde het totaal verouderde en ongunstig gelegen gebouw te vervangen door nieuwbouw. De toenmalige burgemeester H. Dallinga, vurig voorstander van een moderne openbare lagere school, vond een onwillige, in meerderheid kerkelijke, gemeenteraad tegenover zich. Hij bewoog hemel en aarde, maar er moesten vragen in de Tweede Kamer en een uitspraak van de Raad van State aan te pas komen voor het besluit tot de bouw van een nieuwe school genomen werd. Uiteindelijk besloot gemeenteraad hiertoe en in 1953 kon een nieuw schoolgebouw, ge-

bouwd aan het Schoolpad aan het eind van de Jan Bertsstraat, worden geopend. Deze locatie, toen nog gelegen aan de rand van de bebouwing van Diemen, genoot voor de oorlog nationale bekendheid met het druk bezochte *Lunapark*. Na de sluiting van dit pretpark bleef de infrastructuur zich van het omliggende stratenplan onderscheiden. De open ruimte bleek dus een ideale plek voor een schoolgebouw.

Vanwege de grote toestroom van leerlingen waren de oorspronkelijke vier leslokalen al gauw te weinig. Achtereenvolgens werden er in 1955 en 1956 aan de kant van het Schoolpad twee lokalen bijgebouwd, zodat het totaal op acht kwam.

Na het voltooiën van de uitbreidingen kreeg de vergrote school eindelijk een naam. Ter nagedachtenis aan de man aan wie het openbare onderwijs in Diemen zo

In 1953 werd de bouw voltooid van de 'Openbare Lagere School' aan het Schoolpad en de Jan Bertsstraat in Diemen-Centrum (foto archief 'De Octopus').

Onder veel belangstelling werd op 18 augustus 1953 door een leerling de sleutel van de nieuwe 'Openbare Lagere School' officieel aan burgemeester H. Dallinga overhandigd. In 1957 werd de school naar deze burgemeester vernoemd vanwege zijn grote verdiensten voor het openbaar onderwijs in Diemen (foto archief 'De Octopus').

veel te danken had koos men voor de naam van de inmiddels overleden burgemeester H. Dallinga. Tijdens de feestelijk ingebruikname van de vergrote school op 16 januari 1957 werd zijn naam, uitgevoerd in fraai vergulde letters, boven de ingang

van de school onthuld. In de periode daarna bleef Diemen gestaag groeien. Toen de *Burgemeester H. Dallingaschool* met houten noodlokalen op het schoolplein en een extra lokaal boven in het gymnastiekgebouw aan de Schoolstraat

Na de fusie van de 'Burgemeester H. Dallinga-' en 'Henry Dunantschool' in 1990 verrees aan het Schoolpad een geheel nieuwe openbare basisschool, 'De Octopus' genaamd. Een gedeelte van de oude 'Burgemeester H. Dallingaschool' is nog op de achtergrond zichtbaar (foto archief 'De Octopus').

uit zijn voegen begon te barsten, was de noodzaak voor een tweede openbare school voor iedereen duidelijk.

In 1966 werd aan de Prinses Beatrixlaan 156 de openbare lagere school *Henry Dunant* geopend. Meester Termeer, sinds 1957 aan de *Burgemeester H. Dallingaschool* verbonden, werd tot hoofd benoemd. Hij zou dat tot 1989, een jaar voor het fuseren van de school, blijven. Termeer legt uit hoe modern het schoolgebouw toen was. "Die enorme ramen die helemaal open konden, net een openluchtschool." Maar hij herinnert zich ook het landelijke Diemen uit die tijd. "Het was nog een boerendorp. Toen we een loop door Diemen organiseerden, moesten de kinderen over de hekken van de weilanden van de boerderijen klimmen."

Met de nieuwbouw in Diemen-Zuid in de tweede helft van de jaren '80, liep het leerlingenbestand in Diemen-Centrum sterk terug. Het werd duidelijk dat er in dit deel van Diemen teveel openbare scholen waren. Als eerste moest de openbare lagere school *De Kring*, die sinds 1971 ook in Diemen-Centrum was gevestigd, in 1983 zijn deuren sluiten. Vervolgens koos de gemeente voor een fusie tussen de *Burgemeester H. Dallinga-* en *Henry Dunantschool*. In het algemeen betekent fusie in de praktijk ruzie. Het pleit echter voor alle betrokkenen, waaronder ook de afdeling onderwijs van de gemeente, dat daar in dit geval geen sprake van was. Een zekere verwantschap tussen beide scholen, het hoofd van de *Henry Dunantschool*, meester Termeer, was immers van de *Dallingaschool* afkomstig, zal daaraan niet vreemd zijn geweest. Het resultaat van een periode van intensief overleg staat sinds 1990 aan het Schoolpad 8: de openbare basisschool *De Octopus*. De naam verwijst naar de acht lokalen van het gebouw.

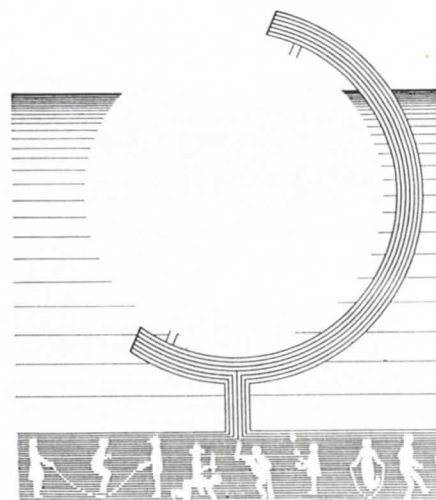
De directeur van *De Octopus* is meester Th. de Boerdere, die in 1990 eenentwintig jaar bij de *Burgemeester H. Dallingaschool* werkzaam was, waarvan 18 jaar als hoofd. Adjunct-directeur is meester P. Kist, die meester Termeer in 1989 als hoofd van de *Henry Dunantschool* was opgevolgd.

Vanwege een mogelijke uitbreiding van *De Octopus* werden niet alle oude leslokalen van de voormalige *Burgemeester H. Dallingaschool* gesloopt. De ongebruikte ruimten werden tijdelijk verhuurd aan het *Eerste Diemer Operette Gezelschap*. Thans zijn alle klassen, na een grondige opknapping, weer volop in gebruik door de school.

De Octopus heeft alweer zijn eerste lustrum achter de rug, dat werd gevierd met een groot circusproject en een 'sponsorloop'. Een deel van de opbrengst ging naar de *Stichting Cliniclowns*. De school heeft nu meer dan 300 leerlingen.

De neutraal bijzondere Jenaplan basisschool "De Nieuwe Kring"

Hiltje Veldstra

Neutraal bijzondere Jenaplan basisschool *De Nieuwe Kring*, het is een hele mond vol. Het is ook meteen een heleboel informatie over deze school: *De Nieuwe Kring* is geen confessionele school (neutraal), het is geen openbare school (bijzonder), de manier van lesgeven is niet klassikaal (Jenaplan), en er moet gezien de naam een voorganger zijn geweest die *De Kring* heette. Dit laatste klopt, maar *De Kring* was in tegenstelling tot zijn opvolger een openbare school. De opvolging is dus niet in rechte lijn gegaan en daar is een geschiedenis aan verbonden.

In 1971 had de groei van Diemen de gemeente genoodzaakt tot de oprichting, naast de *Burgemeester H. Dallingaschool* en de *Henry Dunantschool*, van een derde lagere school. Omdat de gemeente ervan uit ging dat het leerlingen aantal in de toekomst weer zou gaan dalen, kreeg de school een semi-permanent onderkomen aan de Prins Mauritslaan. Tot hoofd van de nieuwe school werd meester L.A. Nauta benoemd, die de onderwijs-theorieën van Peter Petersen (omstreeks 1925 hoogleraar pedagogiek aan de Universiteit van de Duitse plaats Jena) op zijn school in praktijk wilde gaan brengen. De naam die de school kreeg, *De Kring*, verwees dan ook naar een belangrijk element in het zogenaamde *Jenaplan*, namelijk het kringgesprek. *De Kring* groeide en bloeide, maar in 1980 besloot de gemeente tot sluiting, omdat er in Diemen-Centrum inmiddels geen behoefte meer bestond aan drie lagere scholen. Het einde van *De Kring* zou ook het einde betekenen van het Jenaplan-onderwijs in Diemen. Om dat te voorkomen besloot een groep ouders zelf een Jenaplan-school op te richten. De gemeente probeerde dit te verhinderen uit angst voor het onttrekken van leerlingen aan beide openbare lagere scholen. Het voert te ver hier alle bijzonderheden van de daarop volgende strijd uit de doeken te doen, maar in juni 1983 besliste de Kroon dat Diemen medewerking moest verlenen aan de oprichting van *De Nieuwe Kring*.

Op 27 augustus 1984 begon Ben Willers, schoolleider en enige leerkracht, met niet meer dan tien leerlingen aan het avontuur.

Enthousiasme was er in overvloed maar verder ontbrak het aan bijna alles. De gemeente had aan zijn verplichtingen voldaan door de leegstaande *Prinses Marijkeschool* aan de Prinses Marijkestraat 1 ter beschikking te stellen en het verplichte minimum aan subsidie te verstrekken. Verder moest de nieuwe school zich zelf maar redden. De financiële situatie was zo penibel dat het *GEB* in de eerste koude

winter zelfs dreigde het gas te komen afsluiten wegens wanbetaling. De ouders sprongen bij, met geld en goede daden. Zij namen het onderhoud van de school op zich. Later bouwden zij zelfs in één weekend een heel nieuw lokaal in de ruime hal van het gebouw. Volgens Ben Willers, nog steeds schoolleider van *De Nieuwe Kring*, was dat lokaal verreweg het mooiste van de school.

Met dit groepje leerlingen begon Ben Willers in augustus 1984 in de voormalige 'Prinses Marijkeschool' met de Jenaplanschool 'De Nieuwe Kring' (foto G. Hols).

DE OPENBARE

Chris Veenstra

Toen er in het midden van de jaren '70 begonnen werd met de woningbouw in Diemen-Zuid, zou Diemen twee nieuwe scholen rijker worden, namelijk een openbare en een oecumenische school.

Zandvlakte

Voor de nieuw te bouwen scholen werd door de gemeente Diemen aanvankelijk een locatie op Tarwekamp, toen nog een troosteloze kale zandvlakte, gekozen. Op 10 oktober 1977 stond de noodschool met zeven lokalen gereed om leerlingen voor de kleuter en lagere school te ontvangen. In totaal telde de *4e Openbare Kleuter- en Lagere School* op de eerste schooldag zo'n 14 leerlingen. Het hoofd van de nieuwe school was Chris Veenstra, voormalig hoofd van *De Kring*. Waarnemend hoofdleidster van de kleuterschool, was Marja Groen, die in januari 1978 werd opgevolgd door Trudie van Dorssen.

Ouderparticipatie

Vanaf het eerste moment waren de onderlinge contacten tussen de openbare en de oecumenische school, die het noodgebouw moesten delen, goed. Gezamenlijk werden diverse activiteiten ondernomen, zoals de sinterklaasviering, het carnaval en de gymnastieklessen. Dit gebeurde in een leegstaand lokaal of gewoon op de zandvlakte rond de school. Het eerste schoolreisje van de openbare school ging per rondvaartboot naar het Amstelpark.

Onder het motto "samen bouwen aan onze nieuwe school" werd bij de openbare school een begin gemaakt met de ouderparticipatie. In oktober 1978 had de school een oudercommissie, bestaande uit negen zeer enthousiaste leden.

Intussen werden, in nauw overleg met de gemeente Diemen en architect L. Kruijne, de nieuwbouwplannen voor de definitieve huisvesting van de openbare en de oecumenische school besproken.

Ballonnen

De eerste paal voor de beide scholen werd op 13 oktober 1978 door de toenmalige burgemeester Mr. Strumphler Tideman geslagen. Het evenement werd opgeluisterd met het oplaten van zo'n 150 ballonnen, die - zoals achteraf bleek - bijna allemaal terecht kwamen in het IJsselmeer.

Volgens planning zou de school, nu gevestigd aan de Ouderkerkerlaan 24-26, in augustus 1979 opgeleverd worden. Helaas

De voormalige 'Prinses Marijkeschool'.

Het aantal leerlingen bleef groeien en in 1990 verhuisde *De Nieuwe Kring* naar het gebouw van de voormalige *Henry Dunant-school* aan de Prinses Beatrixlaan 156. De verstandhouding met de gemeente was ondertussen aanmerkelijk verbeterd. Het tastbare bewijs daarvoor is te zien in de muur van de school: boven de eerste steen van de *Henry Dunant-school*, op 16 september 1965 gelegd door de toenmalige wethouder van Onderwijs, is een nieuwe steen ingemetseld met de tekst:

27 - 9 - 1990
DE NIEUWE KRING
EEN NIEUW GEBOUW
STEEN ONTHULD
DOOR DE
WETHOUDER
VAN ONDERWIJS
MEVR. J.M. VAN WEL
- KARBET

Het tienjarig bestaan kon dan ook in juni 1994 met een zorgeloze feestweek worden gevierd. Een jaar later had de school meer

dan 200 leerlingen en stonden er op het schoolplein twee noodlokalen. Veel ouders kiezen blijkbaar voor Jenaplan-onderwijs. Belangrijk kenmerk van dit onderwijs is altijd geweest dat de school niet is verdeeld in de traditionele jaarklassen, maar dat kinderen van verschillende leeftijden met elkaar in groepen samenwerken. Volgens Petersen wordt op deze manier het leren op school verweven met het leren omgaan met en respecteren van andere mensen. In zijn visie zou dat uiteindelijk leiden tot een betere maatschappij, waarin mensen met elkaar samenwerken in plaats van elkaar als rivalen te zien.

In Petersens tijd waren zijn ideeën revolutionair. Later, in de jaren '80, pasten onderwijsvernieuwers inzichten van hem en andere voorlopers toe in het 'reguliere' onderwijs. Het onderscheid tussen een 'Jenaplan-school' en een 'gewone' school is daardoor minder groot geworden. Toch neemt *De Nieuwe Kring* te midden van de andere Diemense basisscholen een eigen plaats in.

Het schoolgebouw van de openbare 'Henry Dunant-school' aan de Prinses Beatrixlaan werd vanaf 1990 het domein van 'De Nieuwe Kring'. Ruimtegebrek maakte de plaatsing van noodlokalen op de speelplaats noodzakelijk (foto Wiard Krook).

BASISSCHOOL "DE VENSER"

liep de bouw vertraging op door financiële problemen bij de aannemer *Deenik & Zn.* Ook de strenge winter was al goed geweest voor tien weken vertraging. Uiteindelijk werd de school door de firma *Overtoom* uit Zaandam verder afgebouwd.

"De Venser"

Dankzij inspraak van de ouders kreeg de openbare kleuter- en lagere school een naam: *De Venser*. Eén raadslid vond het echter verwarrend, dat zowel de kleuters als de lagere school het met één naam moest doen. Vooruitlopend op de integratie tussen de beide schooltypen verleende de gemeenteraad toch haar goedkeuring aan de naamkeuze, zodat de kleuterschool niet de naam *Het Vensertje* kreeg toebedeeld. Ook werd er voor *De Venser* een fraai logo ontworpen: een combinatie van het Diemense gemeentewapen, uiteraard met de drie eendjes, en de molen die vroeger in de Venserpolder stond.

Gravure

In oktober 1979 kon eindelijk het nieuwe schoolgebouw worden betrokken. De officiële opening vond, onder grote belangstelling, plaats op 29 november 1979. Namens de ouders kreeg de school een prachtig ingelijste oude gravure van de Venserpolder. Het leuke was, dat dit geschenk werd aangeboden door het jongste en het oudste kind van de school. Tot op de dag van vandaag prijkt deze kaart aan de wand van de gemeenschapsruimte in de school. De ouders konden de nieuwe school verkennen aan de hand van een soort ganzenbordspel. Dat je in de nieuwe school best kon verdwalen, werd typerend weergegeven op een spotprentje in de *Diemer Courant*.

Basisschool

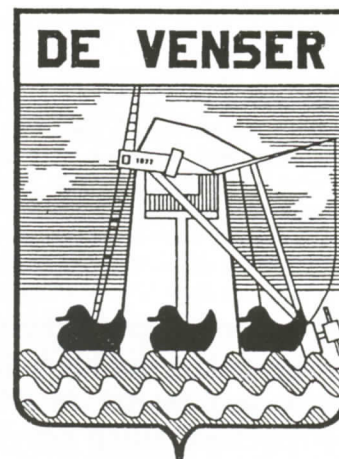
De school maakte in enkele jaren een flinke groei door. In 1985 werd de nieuwe basisschool een feit, waardoor de samenvoeging van de kleuter- en de lagere school gerealiseerd werd. De stichter van de school, Chris Veenstra, besloot zijn voordracht als directeur van de basisschool in te trekken en koos voor een baan als groepsleraar aan dezelfde school. Na enkele maanden werd van buitenaf een nieuwe directeur aangetrokken. De doorgaande stijging van het aantal leerlingen had als gevolg dat in 1986, op een gedeelte van de zonneweide van het *Duranbad*, een aantal noodlokalen verschenen voor zowel de oecumenische basisschool *De Ark* als de openbare basisschool *De Venser*. In 1987 werd als gevolg van de verdere snelle groei van de school een aangepaste organisatiestructuur in het leven geroepen,

waarbij de schoolleiding werd gelegd bij een directieteam van directeur en de coördinator van de sectoren waarin de school was opgedeeld.

Lustrum

Het tienjarig bestaan van *De Venser* werd in oktober 1987 op grootse wijze gevierd. In verband met de tragische vliegcrash in de Bijlmer werden bijna alle activiteiten rond de viering van het vijftienjarig bestaan afgelast of uitgesteld tot latere datum.

In 1990 werd Alan Bains directeur van *De*

Venser, geassisteerd door adjunct-directeur Tilly Mosch. Deze twee personen vormen op dit moment nog steeds de directie van *De Venser*.

Het begin van het eerste schoolreisje van de leerlingen van 'De Venser' in juni 1978. In optocht lopen de kinderen vanaf de zandbak van Tarwekamp naar een rondvaartboot die bij de loswal klaar ligt om ze naar het Amstelpark te varen (foto Chris Veenstra).

De leerlingen de 4e klas poseren in de zomer van 1979 voor de nieuwbouw van 'De Venser' aan de Ouderkerkerlaan (foto Chris Veenstra).

DE OECUMENISCHE BASISSCHOOL "DE ARK"

Hiltje Veldstra

Christiaan Zweers, directeur van de oecumenische basisschool *De Ark* in Diemen-Zuid, heeft het allemaal meegemaakt: vanaf het prille begin in oktober 1977 in een noodgebouw op een kale zandvlakte tot aan de huidige basisschool *De Ark*. In 1977 had hij de leiding over een school met zegge en schrijve één leerling en twee leerkrachten, zichzelf inbegrepen. Thans is hij directeur over 450 leerlingen en 28 leerkrachten.

In het begin van de jaren '70 besliste de gemeente dat er in het nieuw te bouwen Diemen-Zuid plaats zou zijn voor twee lagere scholen, een openbare en een school op confessionele grondslag. De besturen van de rooms-katholieke en van de protestant-christelijke scholen in Diemen besloten daarop gezamenlijk één school op te richten. De heren Bred- schneijder en Van de Beukel (pr.-chr.); mevrouw Schutgens en de heer Nederent (r-k) vormden daartoe een comité, waaruit de *Stichting Oecumenische School Diemen-Zuid* voortkwam. In uitstekende samenwerking met de gemeente werd bereikt dat er in 1977 op een terrein naast de flats aan Tarwekamp een noodgebouw met 7 lokalen verrees. Deze school moest onderdak bieden aan de openbare en de oecumenische lagere- en kleuterscholen.

Op 10 oktober 1977 was het zover, één eerste klasser (een Marokkaans meisje) en vier kleuters stapten over de drempel van de nog naamloze oecumenische school. Ze werden met open armen ontvangen door

De noodschool met 7 lokalen van de oecumenische en openbare kleuter- en lagere school naast de nieuwbouw op Tarwekamp in Diemen-Zuid (foto archief 'De Ark').

Het nieuwe schoolgebouw van de oecumenische basisschool 'De Ark', in gebruik genomen in 1979, werd ontworpen door architect L. Kruijne. Op de open vlakte achter de school zou spoedig het winkelcentrum 'De Kruidenhof' verrijzen (foto archief 'De Ark').

de heer Zweers en Lidy de Rijk, het hoofd van de kleuterschool, en hun collega's. Met veel plezier herinnert eerstgenoemde zich die begintijd. "We deden zo veel mogelijk samen met de openbare school, bijvoorbeeld het sinterklaasfeest, de geïmproviseerde gymnastieklessen in een ongebruikt lokaal van de kleuterschool en de partijtjes voetbal met de jongens in het zand. Het was echt pionieren in die eerste tijd." Het eerste schooljaar werd afgesloten met een schoolreisje naar de dichtstbijzijnde wereldstad, Amsterdam. Met de metro naar het Amstelstation, een rondvaart door de grachten, naar de hippie-boot kijken, een hamburger eten bij McDonald's, in die tijd allemaal grote avonturen voor kleine Diemenaren.

Op vrijdag 13 oktober 1978 sloeg burge-

meester Strumphler Tideman aan de Ouderkerkerlaan de eerste paal voor de definitieve vestingen van de openbare en de oecumenische school. Het was de bedoeling dat ze allebei in de zomer van 1979 opgeleverd zouden worden. Helaas ging de aannemer tijdens de bouw failliet, mischien was vrijdag de dertiende ook niet de meest gunstige datum voor het slaan van de eerste paal geweest. Hoe het ook zij, vertraging was het gevolg, de nood-school werd te klein en in augustus 1979 moest *De Ark*, zoals de oecumenische lagere school inmiddels heette, zelfs een klas onderbrengen in een bouwkeet. *De Ark* verhuisde in mei 1980 naar zijn definitieve behuizing aan de Ouderkerkerlaan 115. Voor de 58 leerlingen van de lagere school waren er zes lokalen, de 43 kleuters kregen de beschikking over twee

lokalen. Alle klassen bevonden zich onder één dak, de samenvoeging van lager- en kleuteronderwijs tot basisonderwijs was al aangekondigd en er bestond al geruime tijd een intensieve samenwerking tussen beide afdelingen van *De Ark*. Toen de basisschool in 1985 een feit was, werd Lidy de Rijk, hoofd van de kleuterschool, adjunct-directeur van *De Ark*. Iedereen was dolblij met het prachtige gebouw van architect L. Kruijne, maar alle leed was nog niet geleden. Weliswaar was het vlakbij gelegen *Sportcentrum Wethouder F.B. Duran* klaar, zodat er nu echte gymnastieklessen konden worden gegeven in een echte gymnastiekzaal, maar de bouw van de huizen naast *De Ark* moest nog beginnen, met alle gevolgen van dien. Soms moest er een klas naar de andere kant van de school verplaatst worden,

omdat er een heimachine op tien meter afstand van de school bezig was! In de periode daarna groeide *De Ark* gestaag. Het aantal kinderen in Diemen-Zuid bleek groter dan de prognoses hadden voorspeld en in augustus 1986 namen *De Ark* en de openbare basisschool *De Venser* noodlokalen in gebruik op de voormalige zonneweide van het *Duran-zwembad*. In 1991 kwamen er nog eens drie noodlokalen bij. Alle 'dislocaties', zoals de officiële term voor noodlokalen luidt, zijn op het ogenblik in gebruik door *De Ark*. In november 1990 was directeur Zweers vijftientig jaar werkzaam in het onderwijs. Om dat te vieren werd hij tot zijn grote verrassing met paard en wagen van huis afgehaald. Hij kan met voldoening terug kijken op de ontstaansgeschiedenis van *De Ark*.

De openbare basisschool 't Palet

Jaap Haag

In de zomer van 1989 was Diemen-Noord nog grotendeels een zandvlakte. Alleen in het meest westelijke deel van de nieuwe wijk stonden huizen in aanbouw of waren in enkele gevallen reeds bewoond. Vlakbij Oud-Diemen, aan de rand van die enorme zandvlakte, kwam toen een school te staan. Een noodgebouw, waarin zelfs twee basisscholen onderdak vonden: een openbare en een oecumenische.

Pionierstijd

Op 1 augustus 1989 werd de *Openbare Basisschool Diemen-Noord* - de naam 't Palet kreeg de school pas een jaar later - officieel door burgemeester Van Dok-van Wee geopend. Het gebouw stond aan de Rietzangerweg 4, al was er van een weg

• Pionieren in Noord

Eerste leerlingen in nieuwste wijk 'Diemen-Noord eldorado voor ontdekkend leren'

Twee scholen op één foto. De leerlingen aan het begin van het eerste schooljaar van 't Palet' en 'De Duif' met hun leerkrachten. Links Virginia Mouw en rechts Marianne Veenstra (Diemer Courant 7 september 1989).

DIEMEN - Toeval of niet, de dak biedt aan twee verschillende basisscholen staat midden in de vroegere Schoolmolenpolder van Diemen-Noord. Virginia Mouw en Lidy de Rijk zijn er directeur. Samen met hun elf leerkrachten en de vier van elf leerkrachten met waar sinds vrijdag in de wijk, van plan zijn op onderwijskanten te zijn en wat ze verwachten van de wijk in aanbouw. Een gesprek.

Voordat in 1985 de Wet op het basisonderwijs van kracht werd, was het niet mogelijk vanuit het school te worden. Dat is nu gelukkig wel zo, want vanuit wat we noemen 'de kleuterhoek' benaderen we het leren op school een beetje anders. We kijken 'kindgericht' en leggen meer de nadruk op het ervaringsleren en het ontdekken dat het leuk is. Dat wil niet zeggen dat het verken. En op een plattegrond van de eerste fase van Diemen-Noord wijzen inmiddels elf vlaggetjes de plaatsen aan waar de kindertjes de zon de opgravingen bij de boeghaak bij de ontdekking gezamenlijk graaf.

De oecumenische school telt inmiddels drie vrouwelijke leerkrachten. Maar deze week al worden de teams van beide scholen, uitgebreid met twee mannelijke onderwijsters. Daarmee wordt het feministisch nest doorbroken, aldus Lidy.

Individueel

Elf leerlingen tellen de scholen nu samen. Ze worden nog niet in de nieuwe wijk, worden gehaald en gebracht door de ouders, blijven tussen de middag allemaal over en eten daar hun broodje.

In de beginfase werken de leerlingen in samengestelde groepen. Het is niet apart, maar samen. De klas is niet langer koninkrijk van één leerkracht. En je kunt het niet maken in 1989 niet klassikaal onderwijs te komen. We werken in groepen, soms met groepen van verschillende leeftijden, zogenaamd verticaal samengestelde groepen, aldus Lidy. 'We hebben goede methodes en daarin zitten alle goede methodes van de onderwij vernieuwing en er wordt niet geëxperimenteerd met de jaarklassensysteem verticaal. De klas is niet langer koninkrijk van één leerkracht. En je kunt het niet maken in 1989 niet klassikaal onderwijs te komen. We werken in groepen, soms met groepen van verschillende leeftijden, zogenaamd verticaal samengestelde groepen, aldus Lidy. 'We hebben goede methodes en daarin zitten alle goede methodes van de onderwij vernieuwing en er wordt niet geëxperimenteerd met de

proberen we een goede sfeer te creëren tussen kinderen die in één wijk de riantie noodvoorziening. In lichte kleuren en voorzien van grote raampartijen, kent inmiddels een De speelplaats is omgeven door een hoop heek. De bouwactiviteiten in Diemens nieuwste wijk vinden nu nog voornamelijk plaats aan de andere kant van Oud-Diemenlaan. De afstand tussen school en huis is voor kinderen, ook voor kleuters, gemakkelijk te lopen. 'Wat de omgeving betreft is Oud-Diemen een eldorado voor het ontdekken leren. We vinden huis en biologie, wiskunde, schied, aardrijkskunde en geschiedenis ruimtes om te ontdekken. We hebben samen ook de audsterd, slakken gehaald. In het kader van de biologie en de school bevindt niet bloemen uit de omgeving. En het eerste uitstapje is to's naar het gemeentehuis, waar we onder andere de uitstap met archeologische vondsten bekeken.

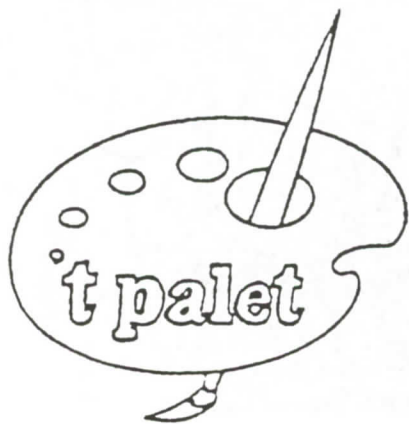
Zowel de openbare als de oecumenische school

nog amper sprake. Op 22 augustus begon het eerste schooljaar met in totaal twee leerkrachten: Virginia Mouw (directeur) en Marianne Veenstra en vier leerlingen: Sabrina Vink, Ryan Vink, Nabeel Ahmad en Usman Ahmad. Het thema verhuizen was ongeveer het eerste, wat in de klas aan de orde kwam. In de tweede week werd echter ook het geschiedenisonderwijs ter hand genomen. Niet door het 'stampen' van jaartallen, maar door een bezoek aan het vlakbij gelegen Oud-Diemen en de begraafplaats *Gedenk te Sterven*. Overigens kwam de schoolleiding dit op een reprimande van een moeder van Surinaamse afkomst te staan: een kerkhof is geen bezienwaardigheid!

In het voorjaar van 1994 werd 't Palet' uitgebreid. De palen voor 't Atelier' gaan hier de grond in (foto Jaap Haag).

Op 27 oktober van hetzelfde jaar werd ter gelegenheid van de opening een feest gegeven, waarbij al in het begin van de avond het licht uitviel. Maar dat had volgens de burgemeester alleen maar 'sfeerverhogend' gewerkt. Aan het eind van het schooljaar vond het eerste schoolreisje plaats. De bestemming was Soestduinen en ook toen al stond het schoolreisje in het teken van

een bepaald thema, in dit geval 'Indianen'.

Een bouwkeet als lokaal

Het aantal leerlingen rees al snel de pan, in dit geval de school, uit. Geen wonder, gezien de groei van Diemen-Noord. Het tweede schooljaar werd begonnen met 77 leerlingen. Het team bestond inmiddels uit zes leerkrachten, van wie Tjitske Boringa met groep 6, 7 en 8 al heel gauw naar een nieuw geplaatst noodlokaal moest uitwijken: een bouwkeet van de firma *Hillen & Roosen*, die heel toepasselijk *Het Paleis* werd genoemd. Later kwam daar nog *Het Kasteel* bij. Op 12 oktober 1990 kreeg de school zijn naam 't Palet, en het bijbehorende, door Luuk Poorthuis ontworpen

werd. Tijdens de feestelijkheden stond het thema 'circus' centraal, waarbij de leerlingen zelf een circusvoorstelling hebben gegeven. Bovendien werd een bezoek gebracht aan het *Russische Staatscircus* uit Moskou.

Behalve 't Palet bood het gebouw ruimte aan de peuterspeelzaal 't Kloddertje, terwijl ook de oecumenische basisschool *De Duif*, die in 1993 een apart gebouw kon betrekken, hier tijdelijk onderdak vond.

De nieuwe school gaf het team van leerkrachten meer mogelijkheden hun pedagogische idealen gestalte te geven. Daarbij staat de opvoeding tot zelfstandigheid hoog in het vaandel geschreven. De onderwijzer wordt daarbij vooral als 'begeleider' gezien, die kinderen stimuleert om zoveel mogelijk uit zichzelf te halen, maar die ook prestaties van ze verlangt.

Schoolreisjes

In september 1992 werd in de duinen van Katwijk voor het eerst een driedaags schoolkamp gehouden voor de kinderen van groep 3 t/m 8. De kleuters kwamen bovendien een dag op en neer. Centraal stond nu het thema 'zee en strand'. Sindsdien worden schoolreizen altijd bewust in het begin van het schooljaar gepland. De kinderen in de verschillende groepen leren elkaar zo beter kennen, wat de sfeer op school ten goede komt. En al heeft de vraag, vanaf welke leeftijd kinderen mee op kamp konden gaan de gemoederen onder de ouders aanvankelijk hoog doen oplopen, het succes van Katwijk wordt sindsdien geprolonged: in 1993 nog eens in Katwijk, in 1994 in Oosterhout en dit jaar in Evertsoord in Limburg.

Extra lokalen

Inmiddels groeide de school opnieuw uit haar jasje en al in 1992 was de plaatsing van nieuwe noodlokalen onvermijdelijk geworden. Zij kregen de bij 't Palet horende namen van *De Verftube* en *De Verfdoos*. De lokalen werden na de verhuizing van *De Duif* afgebroken, maar in 1994 moest er opnieuw worden bijgebouwd en werd 't Atelier, met liefst vier lokalen, in gebruik genomen.

Het eerste lustrum

In het voorjaar van 1995 werd, in feite enigszins verlaat, het eerste lustrum gevierd met een groots opgezette kinderkerkmis, compleet met spookhuis en rad van avontuur. In het gebouw *De Omval* werd door de leerkrachten de musical "De slimste vos van de hele wereld" opgevoerd. 't Palet telde toen 15 leerkrachten en 310 leerlingen. Het eerste lustrum vormde in zekere zin ook de afsluiting van een tijdperk, voor zover je vijf jaar een tijdperk kan noemen. Voor de betrokkenen was dat ongetwijfeld zo. Hoewel de groei nog doorgaat is de echte pionierstijd voorbij. De meeste betrokkenen zullen er met weemoed aan terugdenken.

logo. Het werd feestelijk gevierd met de door de kinderen opgevoerde, en door Dick van de Heuvel geschreven musical "'t Land van de Grijzen". Kort daarna, op 28 november, was er wederom van een feestelijk gebeuren sprake, toen wethouder Van Wel-Karbet en het schoolhoofd gezamenlijk de eerste paal sloegen voor de nieuwe school aan de Rietgors. De paal was eerst nog door de kinderen versierd. Kort daarop kwam Sinterklaas de kinderen van 't Palet bezoeken. Zijn aankomst vond op een wel erg ongebruikelijke manier plaats: de goedheiligman werd namelijk met een hoogwerker van de firma *Saan* over het gebouw heen getild! Aan het eind van het tweede schooljaar werd voor het eerst afscheid genomen van kinderen uit groep 8.

Het nieuwe gebouw

Het begin van het schooljaar 1991-1992 stond in het teken van de ingebruikneming van het nieuwe gebouw aan de Rietgors 4, dat officieel op 2 oktober 1991 geopend

De oecumenische basisschool "De Duif"

Hiltje Veldstra

Bij de oecumenische basisschool 'De Duif' weten ze alles van verhuizen en feesten organiseren. In haar zesjarig bestaan is de school al twee keer verhuisd en er viel heel wat keren iets te vieren: van de opening van de nood-school in 1989, tot het eerste lustrum in het eigen gebouw in 1994.

Oecumene in Noord

In maart 1988 werd de *Stichting Oecumenische School Diemen-Zuid* aangewezen om in de nieuwe wijk Diemen-Noord, naast de openbare school, een basisschool op te richten. De stichting, inmiddels omgedoopt tot *Stichting Oecumenisch Onderwijs Diemen*, moest haast maken. Al was er in Noord nog geen huis bewoond, de gemeente stond er op in de geïsoleerd liggende wijk zo snel mogelijk met basisonderwijs te starten, omdat de prognoses een snelle groei van de wijk voorspelden.

Vlaggetjes op de kaart

Aan de Rietzangerweg 2 werd een noodgebouw neergezet, en daar openden op 1 augustus 1989 de openbare en de oecumenische school hun deuren. Lidy de Rijk, sinds 1985 adjunct-directeur van *De Ark*, was tot directeur van de prille oecumenische school benoemd. "Het was een leuke tijd," vertelt ze, "We begonnen met vier leerlingen, die in het begin allemaal overbleven, omdat ze nog niet in Diemen-Noord woonden. We deden heel veel samen met de openbare school. In de eerste week maakten we bijvoorbeeld een wandeling langs de huizen in aanbouw om te kijken waar onze in totaal elf leerlingen kwamen te wonen. Op school zetten we dan elf vlaggetjes op de plattegrond van Noord en zo kregen de kinderen ongemerkt hun eerste aardrijkskundes. Een bezoek aan de opgravingen van de vlak bij de school gelegen middeleeuwse dorpsterp in Oud-Diemen was meteen aanschouwelijk geschiedenisonderwijs. Voor kennis van de natuur gingen we met z'n allen bloemen plukken langs de oude poldersloten."

Noachs duif

De nieuwe school werd, na het uitschrijven van een prijsvraag, *De Duif* genoemd, een naam die de band met de oecumenische basisschool *De Ark* in Diemen-Zuid, nog eens duidelijk onderstreepte. In het voorjaar van 1990 was het feest toen de naam onthuld werd, de kinderen lazen van prachtige platen het verhaal "Waarom Noach de duif koos" voor, en er werden duiven

De laatste fase van de bouw van de oecumenische basisschool 'De Duif' in de zomer van 1993. De school met markant ogende aula (links) is een ontwerp van architect Rempt van der Donk (foto archief 'De Duif').

gelost door de *Duivenvereniging Driemond*.

In de zomer van 1991 vond de verhuizing plaats naar Rietgors 6, waar de definitieve behuizing van de openbare basisschool 't Palet inmiddels klaar stond. Vanaf 2 oktober 1991 gingen de beide basisscholen voor korte tijd dit gebouw delen. Een maand eerder was er bij *De Duif* ook al reden tot feestvieren, daar directeur Lidy de Rijk vijfentwintig jaar bij het onderwijs was.

Vlag op het dak

Ondertussen bleef Diemen-Noord hard groeien en in het najaar van 1992 ging de eerste paal de grond in voor het eigen gebouw van *De Duif*. De nieuwe locatie werd Schouw 30. Op 14 mei 1993 was het hoogste punt bereikt en mochten twee leerlingen met wethouder van Wel van Onderwijs in het bakje van een hoogwerker mee naar boven om de vlag op het dak te planten. Uiteraard weer Feest! In de maand

juli 1993 kon er eindelijk naar het nieuwe eigen onderkomen verhuist worden. Bij de officiële feestelijke opening regende het helaas zo hard dat de duiven die gelost zouden worden eerst liever in hun mand bleven. Voor het bedrag ter grootte van 1% van de bouwkosten dat aan een kunstwerk besteed mocht worden, heeft kunstenaar Van den Boogaard een fraaie duif

Kunstenaar Van den Boogaard ontwierp deze fraaie glijbaan op het schoolplein van 'De Duif'. Het kunstwerk doet de naam van de school eer aan (foto Wiard Krook).

annex glijbaan gemaakt, die thans het schoolplein siert. Kenmerkend voor het schoolgebouw zijn de zogenaamde verwerkingsruimtes. Vóór de klaslokalen is in de gang een ruimte afgescheiden door een laag muurtje. Daar kunnen een paar kinderen zich van de klas afzonderen om iets speciaals te doen te doen, bijvoorbeeld met de computer werken of, bij de kleintjes, in de poppenhoek spelen.

Hulp aan Roemenië

Aan het eind van het schooljaar '93-'94 was het tijd voor het grootste feest sinds het begin van *De Duif*: de viering van het vijfjarig bestaan. Er werd een zeer succesvolle 'sponsor-loop' georganiseerd, die f 11.000,- opleverde. Een deel van de opbrengst ging naar een geadopteerde school in Roemenië, voor de rest van het bedrag werd een podium voor de aula aangeschaft. In de komende jaren zal het voor *De Duif* op het gebied van feesten wel wat rustiger zijn. Ook staat er geen verhuizing meer op het programma, al heeft de snelle toename van het aantal leerlingen tot meer dan 300 wel de plaatsing van vier noodlokalen nodig gemaakt! Inmiddels is Lidy de Rijk met ingang van het huidige schooljaar opgevolgd door de heer H. Hogenaar.

De auteurs hebben, naast gegevens uit het Gemeente Archief Diemen, voor hun artikelen onder andere gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

- **Amsterdam**, Arnold van (1984): *Verzuiling in Diemen 1850-1935; onderzoeksproject "Verzuiling in Nederland, in het bijzonder op lokaal niveau 1850-1925"*, Vakgroep Nieuwe en Theoretische Geschiedenis van de Universiteit van Amsterdam, doctoraalscriptie, Amsterdam.
- **Amsterdam**, A.M. van (1985): *Ook hier heeft de splijtzwam haar vernietigende arbeid aangevangen, verzuiling in Diemen, 1850-1935*, in: J.H.C. Blom & C.J. Misset (red.): *Broeders sluit U aan, aspecten van verzuiling in zeven Hollandse gemeenten*, Stichting Hollandse Historische Reeks, 's-Gravenhage, p. 247-276.
- **Beek**, P.J. ter (1957): *Historie van Diemen*, Amsterdam.
- **Boekholt**, P.Th.F.M. & E.P. de **Booy** (1987): *Geschiedenis van de School in Nederland*, Assen/Maastricht, p. 100.
- **Boertien**, A., Th. **Ferweda**, J.W. **Groenewoud** & A. van **Halm** (1994): *100 jaar Gereformeerde Kerk van Diemen, 1894-1994*, Diemen.
- **Brinkman**, Jaap (1994): *Onderzoek van het basisonderwijs tijdens het interbellum in Diemen*, scriptie Hoge School Holland, Diemen (niet gepubliceerd).
- **Hinssen**, J.P.P. & J. **Haag** (red.) (1993): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam.
- **Mulder**, Jan, Hanna **Blok** & Karin van **Reenen** (red.) (1987): *Diemen Buyten Amsterdam*, Diemen.
- **Oudejans**, F. (red.) (1960): *Feestuitgave bij gelegenheid van het 350-jarig jubileum van de Parochie "Sint-Petrus Banden" en het 50-jarig bestaan van de kerk van "Sint-Petrus Banden" te Diemen*, Amstelveen/Amsterdam.
- **Puls**, H.F. (1870): *Beredeneerde Catalogus der stukken van 't archief der Gemeente Diemen, opgemaakt en gerangschikt in de jaren 1868 en 1869*, Diemen (handschrift).
- **Reurekas**, J.F. (1980, 1982 en 1983): *Diemen in oude ansichten*, dl. 2, 3 en 4, Zaltbommel.
- **Reurekas**, J.F. (1981 en 1988): *Kent u ze nog... de Diemenaren*, dl. 1 en 2, Zaltbommel.
- **Reurekas**, J.F. (1990): *De tachtigjarige R.K. kerk St.-Petrus Banden: 27 oktober 1910-27 oktober 1990*, in: Diemer Senioren Kroniek, jrg. 1, nr. 3, p. 2-3.
- **Reurekas**, J.F. (1993): *Diemen in grootmoeders tijd*, Zaltbommel.
- **Schaap**, Theo (1987): *Diemen na de Franse bezetting*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): *Diemen buyten Amsterdam*, Diemen, p. 152-182.
- **Silfhout**, M. van (1972): *Diemen in oude ansichten*, Zaltbommel.
- **Veeken-van Breukelen**, E. v.d. (1981): *Van Schoolstraat/Burg. Bickerstraat naar Ouddiemerlaan; een schets van het onderwijs in Diemen tussen 1600 en 2000*, Sint-Petrusschool/Sint-Jozefschool, Diemen.
- **Vermeulen**, J. (1882): *Geschiedenis der Parochie van Diemen*, Steenberg.
- **Vermeulen**, J. (1888): *Geschiedenis der Parochie van Diemen*, Diemen.
- **Z.a.** (1994): *500 Jaar Kerk in Diemen 1494-1994; programma bij gelegenheid van de herdenking van 500 jaar kerk in Diemen, kerkelijke en profane viering in: de 'Schuilplaats', de 'Bethlehemkerk' en de 'Sint-Petrus Banden Kerk'*, zondag 16 oktober 1994, Diemen.
- **Z.a.** (1982): *75 Jaar Protestants Christelijk Onderwijs te Diemen (1907-1982)*, Diemen.
- Artikelen in: *Het Parool*, *Diemer Courant*, *Diemer Post* en *Nieuws Rond de Toren* (uitgave Sint-Petrus' Banden Diemen).

UIT HET LEVEN VAN KATI

Hilda Kernell

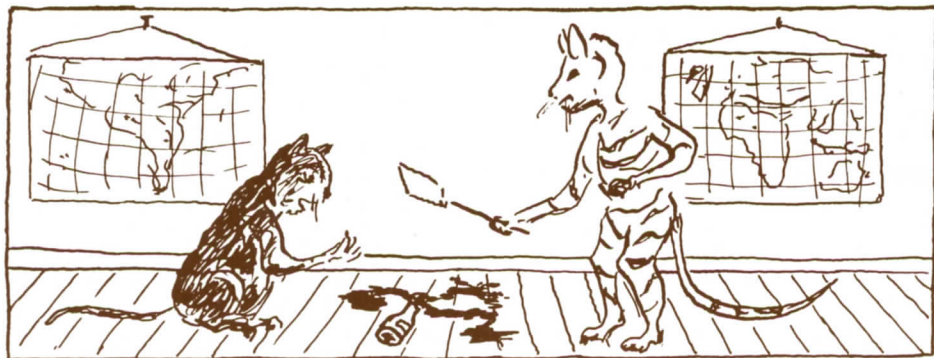
School

Kareltje, de zoon van Katie, wil vandaag niet naar school. Hij zit pruilend bij het ontbijt en laat zijn kop hangen. Katie vraagt wat er gebeurd is. "Ik wil naar een andere school, hier mag ik niet eens een peuk aansteken die ik gevonden had en de meester wil met mij praaaaten."

"Die meester heeft groot gelijk, natuurlijk mag je niet roken! En je blijft op deze school. Je hele familie gaat naar de openbare school, de andere scholen zijn bijzondere scholen en daar horen wij katten niet bij" zegt Katie.

Ze vervolgt: "En dat je meester wil praten met je, is heel fijn! Als je honderd jaar geleden op school had gezeten....". Nu houdt Kareltje zijn poten voor zijn oren en roept: "Jij altijd met vroeger....". "Nou en of" zegt Katie, "als je lang geleden iets verkeerd deed op school dan kreeg je met de plak." "Hoe dan?" vraagt Kareltje, die toch weer nieuwsgierig is geworden.

"Je bet-overgrootvader had eens een inktpot omgegooid, per ongeluk nog wel, en toen kreeg hij vijf slagen met de plak, een soort houten stok met een schijf eraan. Hij werd zo hard geslagen op de binnenkant van zijn poot, dat alle nageltjes afbraken. Praten met de meester lijkt mij toch leuker". Kareltje eet zijn boterham verder in stilte op en vertrekt richting school.

Nieuw schoolgebouw op plek Dallingaschool krijgt tevens andere naam

Dunantschool moet met Dallingaschool fuseren

Gemeente verliest beroep in hoogste instantie

Nieuwe Kring mag nu eigen school beginnen

Noodschool in Diemen-Noord

Uitbreiding met noodlokalen voor De Ark en De Venser

Officiële opening

Margrietschool met lege handen

DERDE OPENBARE LAGERE SCHOOL IN 1971 VOLTOOID

Openbare School

Twee nieuwe

Toestroom leerlingen 'enorm groot

schoolhoofden

Eerste schooldag van Nieuwe Kring

Petrusschool en De Ark samen op weg naar Noord

Ouders willen meer personeel voor 't Palet

Octopus viert lustrumfeest

Te weinig ruimte op plek te slopen kleuterschool Klein Diempje

Vrees voor lelijke basisschool

„JENA-PLAN” OP NIEUWE

3e Benoeming schoolhoofden

LAGERE SCHOOL

3e Openbare Lagere School in gebruik genomen

Openbare basisschool 'Octopus' geopend